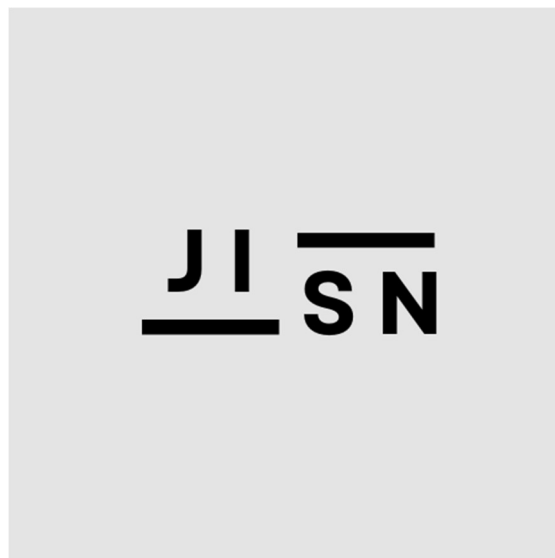

JOURNAL OF INTERNATIONAL SCIENCE NETWORKS

JISN
Volume | 2
Issue | 8
2026

2026

BO'LAJAK PEDAGOGLARDA EMOTSIONAL INTELLEKT SHAKLLANISHINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

¹ *Karakulova Umida Abduvakilovna*, ² *Xudoyberdiyeva Yulduz Qushoqovna*,
Turdimurotova Barchinoy Faxriddin qizi

¹ O'zMU Jizzax filiali "Psixologiya" kafedrasida assistenti

² O'zMU Jizzax filiali "Amaliy psixologiya" yo'nalishi 4-kurs talabalari

e-mail: umida260686@gmail.com

Accepted Date:

January 15, 2026

Published Date:

January 20, 2026

Journal Website: <https://d-pressa.com/index.php/jisn>

License

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).

ANNOTATION:

Maqolada bo'lajak pedagoglarda emotsional intellekt (EI) shakllanishining o'ziga xos psixologik-pedagogik xususiyatlari o'rganiladi. EI o'z his-tuyg'ularini anglash, boshqarish, empatiya va ijtimoiy munosabatlarni o'rnatish qobiliyatlari majmuasi sifatida ta'riflanadi. Bo'lajak pedagoglarda EI ning rivojlanishi oliy ta'lim jarayonida muhim o'rin tutadi, chunki u kasbiy stressni boshqarish, sinf muhitini ijobiy tashkil etish va professional yonib ketishni oldini olishga yordam beradi.

KEYWORDS:

emotsional intellekt, bo'lajak pedagoglar, shakllanish xususiyatlari, pedagogik ta'lim, o'zini anglash, empatiya, emotsional boshqaruv, kasbiy kompetensiya, stressga chidamlilik, o'quvchilar motivatsiyasi, psixologik trening.

Kirish

Zamonaviy ta'lim tizimida o'qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki o'quvchilarning emotsional-ruhiy rivojlanishiga yetakchi, sinf muhitini ijobiy tashkil etuvchi va kasbiy stressga chidamli shaxs sifatida talab etilmoqda. Shu nuqtai nazardan, **emotsional intellekt (EI)** — o'z his-tuyg'ularini anglash, boshqarish, boshqalarning emotsiyalarini tushunish (empatiya), motivatsiyani saqlash va ijtimoiy munosabatlarni samarali o'rnatish qobiliyati — bo'lajak pedagoglar uchun eng muhim kasbiy kompetensiyalardan biriga aylandi.

Xorijiy tadqiqotlarda bo'lajak pedagoglar (pre-service teachers) da EI darajasi o'rtachadan past bo'lishi, ammo bu ko'nikmani maqsadli rivojlantirish orqali kasbiy samaradorlik, stressga chidamlilik va o'quvchilar motivatsiyasini oshirish mumkinligi ko'rsatilgan. O'zbekiston kontekstida ham EI ning pedagogik ta'limdagi o'zni dolzarb bo'lib, milliy ta'lim strategiyalarida (Yangi O'zbekiston ta'lim tizimi, "Barkamol avlod" dasturi) shaxsiy rivojlanish va emotsional madaniyatga urg'u berilmoqda. Biroq, bo'lajak o'qituvchilarda EI shakllanishining yosh davriga xos psixologik xususiyatlari, oliy ta'lim jarayonidagi o'ziga xos to'siqlari va rivojlantirish yo'llari yetarlicha o'rganilmagan.

Ushbu maqola bo'lajak pedagoglarda emotsional intellekt shakllanishining o'ziga xos xususiyatlarini tahlil qilish, uning kasbiy kompetensiyaga ta'sirini ko'rsatish va pedagogik ta'lim tizimida EI ni rivojlantirish bo'yicha amaliy tavsiyalar berishni maqsad qiladi.

Asosiy qism

Bugungi kunda ta'lim sohasida o'qituvchilarning emotsional charchashi (burnout), sinfdagi konfliktlar, o'quvchilarning ruhiy salomatligi muammolari va raqamli ta'lim sharoitidagi

ijtimoiy izolyatsiya kabi masalalar keskinlashmoqda. Xorijiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, yuqori EI ga ega o'qituvchilar sinf muhitini yaxshilaydi, o'quvchilarning emotsional motivatsiyasini oshiradi va o'zlarining professional yonib ketish xavfini kamaytiradi.

Bo'lajak pedagoglar uchun bu masalalar yanada dolzarb, chunki ular talabalik davrida (18–25 yosh) emotsional beqarorlik, kasbiy identifikatsiya inqirozi va amaliyotdagi yuqori stressni boshdan kechiradi. Tadqiqotlar bo'yicha, bo'lajak o'qituvchilarning emotsional tajribasida "g'amxo'rlik" (caring) va "xavotir" (nervous) eng kuchli his-tuyg'ular bo'lib, ammo EI pastligi ularni samarali boshqara olmaslikka olib keladi.

O'zbekistonda pedagogik ta'lim tizimida EI ga oid maxsus dasturlar yetishmasligi, talabalar amaliyotida emotsional tayyorgarlikning kamligi muammoni yanada kuchaytirmoqda. Natijada, yosh o'qituvchilarning kasbga moslashuvi qiyinlashib, o'qituvchilar kadrlarining oqimi (turnover) yuqori bo'lib qolmoqda. Shu sababli, bo'lajak pedagoglarda EI shakllanishini o'rganish va rivojlantirish — nafaqat ilmiy, balki amaliy va davlat siyosati darajasidagi dolzarb vazifadir.

Bo'lajak pedagoglarda EI shakllanishining o'ziga xos xususiyatlari quyidagilar bilan ajralib turadi:

1. Yosh davriga xos emotsional beqarorlik va o'z-o'zini anglashning rivojlanishi. 18–25 yoshdagi talabalar uchun o'z his-tuyg'ularini aniq farqlash va boshqarish qiyinlashadi. Bu davrda kasbiy identifikatsiya jarayoni (o'zim o'qituvchimanmi?) kuchli emotsional stress keltirib chiqaradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bu yoshda EI ning "o'z emotsiyalarini boshqarish" komponenti eng zaif bo'ladi.

2. Pedagogik amaliyotdagi tajriba ta'siri. Amaliyot davrida talabalar real sinf muhitida emotsional sinovdan o'tadi. "Nervous" va "caring" hislari kuchayadi, ammo empatiya va ijtimoiy ko'nikmalar rivojlanishi mumkin. Agar maxsus treninglar bo'lmasa, salbiy tajribalar EI ni pasaytirishi mumkin.

3. Talabalar guruhidagi ijtimoiy dinamika va hamkorlik. Guruhdagi munosabatlar EI ning "ijtimoiy ko'nikmalar" komponentini shakllantiradi. Empatiya va konfliktlarni hal qilish qobiliyati hamkorlik orqali o'sadi, ammo raqobat yoki izolyatsiya EI rivojiga to'sqinlik qiladi.

4. Oliy ta'lim jarayonidagi psixologik treninglarning roli. EI ni maqsadli rivojlantirish (SEL-ga asoslangan treninglar, rol o'yinlari, refleksiya) orqali bo'lajak pedagoglarning kasbiy chidamliligi oshadi. O'zbekistonda bunday dasturlarni joriy etish zarur.

Bo'lajak pedagoglarda emotsional intellekt shakllanishi yosh davrining emotsional beqarorligi, kasbiy identifikatsiya jarayoni, amaliyotdagi stress va guruh dinamikasi kabi o'ziga xos xususiyatlar bilan kechadi. Yuqori EI kasbiy muvaffaqiyat, o'quvchilar motivatsiyasi va professional yonib ketishni oldini olishda hal qiluvchi omil hisoblanadi.

Xulosa

Pedagogik ta'lim tizimida EI ni rivojlantirish uchun quyidagi tavsiyalar beriladi:

- Oliy o'quv yurtlarida maxsus "Emotsional intellekt va pedagogik amaliyot" modullarini joriy etish;
- Amaliyot oldidan va keyin psixologik treninglar va refleksiya sessiyalarini o'tkazish;
- Talabalar guruhlarida empatiya va konfliktlarni hal qilish bo'yicha mashg'ulotlar tashkil etish;

- EI darajasini baholash uchun Mayer-Salovey-Caruso testi (MSCEIT) yoki TMMS kabi vositalardan foydalanish.

EI ni maqsadli shakllantirish nafaqat bo'lajak o'qituvchilarning shaxsiy rivojlanishini ta'minlaydi, balki butun ta'lim tizimining sifatini oshiradi. Kelajak tadqiqotlarda O'zbekiston talabalarida EI ning empirik o'lchovi va rivojlantirish samaradorligini sinab ko'rish zarur.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Corcoran, R. P., & Tormey, R. (2013). Does emotional intelligence predict student teachers' performance? *Teaching and Teacher Education*, 35, 34–42.
2. Varis, S. (2025). The role of emotional intelligence in shaping pre-service teachers' cultural beliefs. *Frontiers in Education*. <https://doi.org/10.3389/educ.2025.xxxxx> (PMC: PMC12410727)
3. Özdemir Cihan, M. (2024). Emotional intelligence training for pre-service primary teachers: A quasi-experimental study. *Frontiers in Psychology*, 15, 1326082. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1326082>
4. Аминова, N. D. (2025). Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining emotsional intellektini rivojlantirishda raqamli texnologiyalarning o'rni. *TIPI Journal*, 103.
5. Tajiboyeva, O. (2025). Emotsional intellekt tushunchasining nazariy asoslari va rivojlanish dinamikasi. *Akbag'cha va akbag'ta'limi* jurnali.
6. Zhao, Y., Ai, L., & Wang, X. (2025). Relationships between emotional intelligence, resilience, and critical thinking disposition among pre-service teachers: A moderated mediation analysis by gender. *Acta Psychologica*, 259, 105314.
7. Braun, S. S., va boshq. (2024). Social and emotional competencies predict pre-service teachers' occupational health and

well-being. *Teaching and Teacher Education*, 124, 01860.

8. Цой М., Иброхимов Ш. СОВРЕМЕННАЯ СИСТЕМА ОБРАЗОВАНИЯ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ В УЗБЕКИСТАНЕ //International Journal of scientific and Applied Research. – 2024. – Т. 1. – №. 3. – С. 24-28.

9. Джураев Р. Х., Цой М. П. Подходы и принципы проектирования педагогических программных продуктов //Образование через всю жизнь: непрерывное образование в интересах устойчивого развития. – 2015. – Т. 2. – №. 13. – С. 144-146.

10. Dostonbek K. SPIRITUAL AND MORAL ENVIRONMENT OF SOCIETY //Social science and innovation. – 2023. – Т. 1. – №. 2. – С. 128-133.

11. Kamolov D. Davlat boshqaruviga oid axloqiy qarashlar //Адабиёт учқунлари. – 2021.

12. Цой М. П., Ибрагимов З. Т. ЗАКОНОДАТЕЛЬНЫЕ ОСНОВЫ ЦИФРОВОГО ОБРАЗОВАНИЯ //International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research. – 2022. – Т. 1. – №. 2. – С. 339-342.

13. Kamolov D. R. O. G. L. O'zbekistonda demokratiya va axloqning zamonaviy muammolari va yechimlari //Academic research in educational sciences. – 2022. – Т. 3. – №. NUU Conference 2. – С. 348-352.

14. Абдуназаров С. А., Цой М. П. Реформирование системы образования Республики Узбекистан //Актуальные научные исследования в современном мире. – 2016. – №. 10-6. – С. 14-17.

15. Цой М., Зульфакарова Л., Наджмиддинов Д. РОЛЬ ПОДГОТОВКИ КАДРОВ ДЛЯ ТУРИСТИЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ В РАЗВИТИИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ //Scientific practical

conference. – 2025. – Т. 1. – №. 1. – С. 85-89.

16. Kamolov D. ETHICS OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE: EXPLORING THE MORAL AND SOCIAL IMPLICATIONS OF AI IN CONTEMPORARY SOCIETY //SGS-Engineering & Sciences. – 2023. – Т. 2. – №. 02.

17. Цой М. П. СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН //Образование через всю жизнь: непрерывное образование в интересах устойчивого развития. – 2016. – С. 247-250.

18. Салохитдинов Ш. Ф., Ўғли Н. А. Д. ОЛИЙ ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИДА ТАЪЛИМ ХИЗМАТЛАРИ СИФАТИ ОМИЛЛАРИНИ БАҲОЛАШ //Science and innovation. – 2024. – Т. 3. – №. Special Issue 18. – С. 983-987.

19. Kamolov D. ON THE WAY TO THE DIGITAL EDUCATION SYSTEM OF UZBEKISTAN. – 2023.

20. Saitov S., Asrayev S. MECHANISMS FOR INCREASING EMPLOYMENT THROUGH THE DEVELOPMENT OF SOCIAL ENTREPRENEURSHIP //Scientific practical conference. – 2025. – Т. 1. – №. 1. – С. 335-339.

21. Sirojiddin S., Nodira T., Dinora S. Characteristics of price and formation //Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences. – 2022. – Т. 1. – №. 11. – С. 265-270.

22. Бобаназарова Ж. Х., Салохитдинов Ш. Ф. Ў. ОЛИЙ ТАЪЛИМ ТИЗИМИДА БОШҚАРИШ САМАРАДОРЛИГИНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ //Science and innovation. – 2023. – Т. 2. – №. Special Issue 5. – С. 303-306.